

РОЗДІЛ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.1>

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В НОТАРІАТІ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Бисага Ю.Ю.,

*кандидат юридичних наук, доцент, приватний нотаріус,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
докторант кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Бисага Ю.Ю. Цифрові технології в нотаріаті: сутність та особливості.

Активна інтеграція України до європейської та міжнародної спільнот дає свій результат у вигляді масової трансформації політико-правової думки, апарату управління державницькими процесами, нормативно-правовою базою тощо. Зокрема, важливу роль у процесах діджиталізації та цифровізації державних та суспільних інтересів зіграли наступні акти: Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р., Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р., Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р., Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р., Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р., Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 р., Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» та інші акти, які прямо чи опосередковано стосувалися процесів цифровізації в межах реалізації конкретних правовідносин.

В рамках нашого дослідження ми дійшли висновку, що під цифровими технологіями слід розуміти сукупність інструментів, методів та процесів, які використовують цифрові сигнали та обробку цифрової інформації для збереження, обміну та передачі даних. Вони ґрунтуються на використанні електроніки, комп'ютерів, програмного забезпечення та мережевих засобів з метою автоматизації, оптимізації та поліпшення різних процесів та сфер діяльності.

Таким чином, впровадження цифрових технологій в нотаріальну сферу має позитивний вплив на роботу нотаріуса, забезпечуючи підвищену ефективність та продуктивність. Крім того, це сприяє збільшенню захисту і мобільності, що робить нотаріальні послуги більш зручними для клієнтів. Діджиталізація також сприяє інноваційному розвитку нотаріату, спонукаючи до впровадження нових технологічних рішень та покращення якості послуг. Вона також виступає протидією бюрократизації, спрощуючи та прискорюючи адміністративні процедури.

Загалом, діджиталізація нотаріату має великий потенціал у поліпшенні роботи нотаріусів, забезпеченні зручності для клієнтів та стимулюванні інноваційного розвитку. Вона є важливим чинником у вдосконаленні нотаріальної системи сьогодення.

Ключові слова: цифрові технології, нотаріат, ефективність, безпека.

Bysaga Yu. Digital technologies in the notary: essence and features.

The active integration of Ukraine into the European and international communities gives its result in the form of a massive transformation of political and legal opinion, the apparatus for managing state processes, the

regulatory and legal framework, etc. In particular, the following acts played an important role in the processes of digitalization and digitization of state and public interests: Law of Ukraine «On Electronic Documents and Electronic Document Management» dated 22.05.2003, Law of Ukraine «On Electronic Commerce» dated 03.09.2015, Law of Ukraine «On Protection of Personal Data» dated 01.06.2010, Law of Ukraine «On Information» dated 02.10.1992, Law of Ukraine «On Electronic Trust Services» dated 05.10.2017, Law of Ukraine «On Basic Principles of Information Society Development in Ukraine for 2007–2015» dated January 9, 2007, Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 17, 2018 «On the approval of the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020 and the Approval of the Action Plan for its Implementation», Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 03.03.2021 «On the approval of the Concept of the development of digital competences and the approval of the plan of measures for its implementation» and other acts that directly or indirectly related to digitalization processes within the implementation of specific legal relations.

As part of our research, we have come to the conclusion that digital technologies should be understood as a set of tools, methods and processes that use digital signals and digital information processing to store, exchange and transmit data. They are based on the use of electronics, computers, software and network facilities for the purpose of automation, optimization and improvement of various processes and spheres of activity.

Thus, the implementation of digital technologies in the notarial sphere has a positive effect on the work of a notary, ensuring increased efficiency and productivity. In addition, it contributes to increased protection and mobility, which makes notary services more convenient for clients. Digitalization also contributes to the innovative development of the notary, encouraging the introduction of new technological solutions and improving the quality of services. It also opposes bureaucratization by simplifying and speeding up administrative procedures.

In general, the digitization of the notary has great potential in improving the work of notaries, providing convenience for clients and stimulating innovative development. It is an important factor in improving the notary system today.

Key words: digital technologies, notary, efficiency, security.

Постановка питання. Людська природа схильна до трансформацій з плином часу, що безумовно призводить до модифікацій у суспільстві. Попри прагнення до стабільності та ілюзію сталості, суспільство має зазнавати регулярних змін, як того вимагають закони природи. Відтак, соціальні зміни є природним процесом, на який впливає низка факторів, у тому числі поява цифрових технологій. Цифрові інструменти сприяли значним реформаціям по всьому світу, від створення телебачення, радіо та комп'ютерів до автомобілів, парових двигунів і літаків. Ці зміни вносять різноманітність у природу людської поведінки та взаємодії. Наведене, зокрема, підводить нас до того, що нові інтервенції та технології мають неабияк помітний та відчутний вплив на суспільство в кожній із його сфер.

Розвиток цифрових технологій пропонує нові можливості для нотаріальної практики в тому числі. Однак, виникають питання щодо того, як впровадження цифрових рішень може покращити ефективність та забезпечити високий рівень безпеки в нотаріальних послугах. Таким чином, дане дослідження спрямоване на визначення сутності, змісту та переваг використання цифрових технологій у нотаріаті. Аналіз викликів та тенденцій, пов'язаних з цифровими технологіями в нотаріаті, є новаторським підходом до вивчення даної проблематики. Подальші наукові розробки із впровадження цифрових технологій у діяльність нотаріуса стануть вагомим внеском у наукову дискусію про трансформацію нотаріальної сфери під впливом технологій.

Аналіз наукових джерел. Серед вчених-правників, котрі займалися проблематикою провадження нотаріальної діяльності, слід відзначити: В.Б. Авер'янова, М.А. Авдюкова, В.В. Баранкову, Ю.П. Битяка, Л.В. Данюк, М.М. Дякович, Ю.П. Ільїну, В.В. Комарову, О.В. Коротюк, М.П. Павлика, О.В. Романовську, Г.Б. Романовського, Ю.О. Тихомірова, В.М. Черниша та інших.

Мета статті – дослідити сутність та зміст та вплив цифрових технологій на ефективність реалізації нотаріальної діяльності.

Виклад матеріалу дослідження. Соціальна акселерація (прискорення), що характеризується прогресивними темпами технологічних, соціальних і життєвих змін постійно вносить нові соціальні агенти в політичний порядок денний і посилює попит на швидкі та ефективні політичні рішення. Однак демократична політика, як відомо, є повільною і завжди ризикує прийняти рішення, які будуть вже застарілими, на момент їх прийняття. Наше життя проходить у швидкоплинному суспільстві, яким

керує повільна демократія. За цієї умови виникла якісно нова та тривожна дилема для демократичного вирішення проблем, тобто здатності демократії ідентифікувати проблеми, вносити їх у порядок денний та вирішувати їх за допомогою державної політики. І в даному випадку або політична система пришвидшує прийняття рішень ціною (повільної) демократії, або утримує уповільнення демократії ціною нагального вирішення проблем. І хоч який би варіант дій не був обраний владою, суспільство, найімовірніше залишиться незадоволеним діяльністю влади. Таким чином, уряди в усьому світі виступили з ініціативою адаптації до соціальної акселерації, в першу чергу, за допомогою інструментів цифровізації державних послуг. Під останньою, зокрема, розуміється спроба використати нові інформаційні та комунікаційні технології задля покращення надання державних послуг [1].

Так, Організацією Об'єднаних Націй у 2003 році було прийнято Декларацію принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» (далі – Декларація), в якій за основну мету проголошувалася ідея:

- «...спільного прагнення та рішучості в побудові орієнтованого на інтереси людей, відкрито-го для всіх і спрямованого на розвиток інформаційного суспільства, в якому кожен міг би створювати інформацію та знання, мати до них доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб дати окремим особам, громадам і народам можливість повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи своєму сталому розвитку та підвищуючи якість свого життя на основі цілей та принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй та дотримуючись і підтримуючи у повному обсязі Загальну декларацію прав людини.
- проголошення освіти, знання, інформації та спілкування основою розвитку, ініціативності та благополуччя людської особистості.
- розгляду інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як інструменту, а не як самоцілі. Який за сприятливих умов здатен стати потужним вектором підвищення продуктивності, економічного зростання, створення нових робочих місць та розширення можливостей працевлаштування, а також підвищення якості життя для всіх, сприяти веденню діалогу між народами, країнами та цивілізаціями» [2].

Разом з тим, у 2004 році на XI сесії Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку, яка відбулася в 2004 році була прийнята Декларація ЮНКТАД. У даному акті зверталася увага на важливість скорочення «цифрової прірви» між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, забезпечення рівних можливостей доступу до інформаційних технологій тощо. Декларація ЮНКТАД XI (2004) визначила необхідність підтримки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у країнах, що розвиваються, зокрема шляхом технічного співробітництва, фінансової підтримки та розширення доступу до ІКТ. Також в Декларації підкреслювалося про необхідність розробки національних стратегій з цифрового розвитку та забезпечення партнерства між урядами, громадським та приватним сектором для досягнення поставлених цілей [3].

Активні інтеграційні кроки України до європейського та міжнародних систем та товариств дають свої плідні результати у вигляді трансформації політико-правової думки, активного впровадження цифрових механізмів в державний апарат, стимулювання розвитку цифрових технологій та цифрових компетентностей.

Свідома та упереджена цифрова політика справила потужний вплив на формування законодавчої бази, що відобразилося, зокрема, у вигляді прийняття наступних актів:

- Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. (Регулює питання щодо використання електронного документообігу, включаючи електронний підпис та електронні документи) [4];
- Закону України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р. (Встановлює правові засади електронної комерції, включаючи визнання електронних договорів, електронних платежів та захист прав споживачів) [5];
- Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. (Регулює збір, зберігання та обробку персональних даних, забезпечення їх захисту та права суб'єктів персональних даних) [6];
- Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. (Встановлює правові засади доступу до інформації, розповсюдження та захисту інформації в електронній формі) [7];
- Закону України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. (Регулює використання електронних довірчих послуг, включаючи електронний архів, електронний ідентифікатор та електронний документообіг) [8];
- Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 р. (Серед пріоритетів вбачалося побудувати орієнтоване на суспільні

інтереси інформаційне суспільство, вільний доступ до накопичення, користування та обміну інформацією, сприяння соціальному розвитку тощо) [9];

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» (Передбачалося здійснення заходів із впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій тощо) [10];

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» (Ідеєю стало забезпечення готовності суспільства до процесів цифровізації, опанування ключових комбінацій знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій (цифрова компетентність)) [11].

Таким чином, виходячи із вищезазначеного, цифрові технології ми можемо охарактеризувати як сукупність інструментів, методів та процесів, які використовують цифрові сигнали та обробку цифрової інформації для збереження, обміну та передачі даних. Вони ґрунтуються на використанні електроніки, комп'ютерів, програмного забезпечення та мережевих засобів з метою автоматизації, оптимізації та поліпшення різних процесів та сфер діяльності.

Так, В.В. Грядуща, розрізняє такі інструменти розвитку цифрових технологій, як: телефонія та доступ до широкопasmового Інтернет-зв'язку, смартфони і доступність мобільного Інтернету, швидкість підключення до Інтернету, користування Інтернетом, використання електронної комерції (е-комерції), цифрові платформи тощо [12, с. 19–25].

Звертаючись до Закону України «Про нотаріат», підкреслимо, що нотаріат в Україні: «це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [13].

Попри те, що у Законі України «Про нотаріат» прямо не згадується положення щодо цифрових технологій, це не означає, що використання цифрових технологій у нотаріаті не передбачено або не регулюється законодавством. Законом «Про нотаріат» встановлюються загальні положення та принципи нотаріальної діяльності, а також визначається компетенція нотаріусів та правила здійснення нотаріальних дій. Окремі ж аспекти використання цифрових технологій у нотаріаті можуть бути регульовані іншими законами та нормативно-правовими актами.

Зокрема, Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» передбачається можливість створення нотаріального посвідчення цивільно-правової угоди у вигляді електронного документа (електронних документів), можливість використання електронних документів у нотаріальних діях, зокрема, при підтвердженні автентичності підписів на документах за допомогою цифрових підписів, встановлюються загальні вимоги до електронних документів, зокрема, вимога щодо забезпечення їх цілісності, автентичності та доступності, які можуть бути забезпечені за допомогою цифрових технологій тощо [4].

Разом з тим, 15.02.2022 року за основу було прийнято законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення регулювання нотаріальної діяльності». Акт містить в першу чергу положення щодо:

- посилення інституту нотаріату як гарантії захисту прав фізичних та юридичних осіб,
- підвищення якості нотаріальних дій,
- забезпечення доступності нотаріальних та реєстраційних дій,
- створення нових антирейдерських інструментів.

Законопроектом пропонується впровадити систему *єдиного нотаріату*, відійшовши від поділу нотаріусів на державних та приватних. За доцільне також вбачається розширення переліку повноважень нотаріусів, зокрема у сфері реєстрації шлюбів та їх розірвання, медіації як альтернативного методу врегулювання спорів, забезпечення доказів та встановлення фактів, які мають юридичне значення. Окрім того, передбачається впровадження електронної системи нотаріату та забезпечення доступності нотаріальних послуг у всіх нотаріальних округах. Трансформації також передбачають передачу певних повноважень у сфері нотаріату з центрального органу виконавчої влади до органу професійного самоврядування нотаріусів.

Відповідні зміни пропонується внести до Цивільного та Сімейного кодексів, Цивільного процесуального кодексу, законів України «Про нотаріат», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухо-

ме майно та їх обтяжень», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про оренду державного та комунального майна» [14].

Висновки. Отже, цифрові технології у діяльності нотаріату дозволяють нотаріусам здійснювати свою діяльність ефективніше та оперативніше, зменшуючи час на виконання процедур, спрощуючи адміністративні процеси та покращуючи доступ до нотаріальних послуг для громадян та бізнесу. Крім того, використання цифрових технологій дозволяє забезпечити більшу достовірність та надійність нотаріальних дій, оскільки цифрові дані можуть бути захищені від несанкціонованого доступу та маніпуляцій.

Українське законодавство передбачає використання цифрових технологій у нотаріаті з метою поліпшення ефективності, доступності та безпеки нотаріальних послуг. Суть ідеї полягає у тому, щоб використовувати сучасні електронні засоби та цифрові інструменти для спрощення та автоматизації процесів, пов'язаних з нотаріальною діяльністю.

Відтак, впровадження цифрових технологій у нотаріат є важливим етапом в розвитку сучасної нотаріальної системи, оскільки це дозволяє покращити якість нотаріальних послуг, забезпечити доступність для громадян та бізнесу, а також підвищити рівень безпеки та надійності нотаріальних дій.

Список використаних джерел:

1. Kees van Kersbergen, Barbara Vis. Digitalization as a policy response to social acceleration: Comparing democratic problem solving in Denmark and the Netherlands. *Government Information Quarterly*. Vol. 39. Issue 3. 2022. P. 1–10.
2. Декларація № 995_с57 від 12.12.2003 Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/241954__242019 (дата звернення: 01.07.2023 р.).
3. Декларація ЮНКТАД XI – Дух Сан-Паулу. Прийнята на XI сесії ЮНКТАД, Сан-Паулу, Бразилія, 13–18 червня 2004 року. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/unctad11_decl.shtml (дата звернення: 01.07.2023 р.).
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 р., № 36. Ст. 275.
5. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015 р. № 45. Ст. 410.
6. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010 р. № 34. Ст. 481.
7. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992 р. № 48. Ст. 650.
8. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 95.10.2017 р. № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017 р. № 45. Ст. 400.
9. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007. № 537-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007 р. № 12. Ст. 511.
10. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018. № 67-р. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 88.
11. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021. № 167-р. *Урядовий кур'єр*. 2011. № 50.
12. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій: навчальний посібник / Івашев Є.В., Сахно О.В., Грядуща В.В., Денисова А.В., Лукіянчук А.М., Удовик С.І. Біла Церква: БІНПО, 2021. 258 с.
13. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993 р. № 39. Ст. 383.
14. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення регулювання нотаріальної діяльності від 15.02.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/26950> (дата звернення: 01.07.2023 р.).

15. Белова М.В., Белов Д.М. Імплементація штучного інтелекту в досудове розслідування кримінальних справ: міжнародний досвід. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 448–454.
16. Заборовський В.В., Бисага Ю.М., Белов Д.М. Щодо права адвоката на отримання від клієнта конфіденційної інформації та її захист в умовах глобалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. 2023. С. 121–124.